

אוניברסיטת בר-אילן

השפעת מעורבות הסבתות על מעורבות האבות בטיפול בילדיהם

אירית בכר

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בתוכנית הבין-תחומית ללימודי מגדר

אוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נכתבה בהנחיית ד"ר רות גונט, מהמחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן.

תקציר

המשפחה בחברה המודרנית עברה שינויים מהותיים בעשורים האחרונים. הדגם המסורתי של משפחה שבה אב מפרנס ואם עקרת בית השתנה עם כניסת הנשים לשוק העבודה. ההשתתפות ההולכת וגדלה של נשים בפרנסת המשפחה הובילה להגברת מעורבות הגברים בעבודות הבית ובטיפול בילדים, אך למרות זאת האחריות העיקרית למשפחה נשארה בידי האישה, גם כאשר היא עובדת מחוץ לבית. בניסיון להסביר את מעורבות האבות בטיפול בילדים, מציעה הספרות המחקרית מודלים תיאורטיים המתייחסים להיבטים כלכליים, תפיסות מגדריות ותת-מערכות במשפחה. מחקרים רבים בחנו את הגורמים המשפיעים על מעורבות אבות תוך התייחסות למשתנים הנובעים מהמודלים התיאורטיים. עם זאת, מרבית המחקרים לא כללו את המשפחה המורחבת כמקור השפעה על מעורבות האב וחלוקת התפקידים. לעיתים קרובות, הדמות המרכזית והמשמעותית במשפחה המורחבת היא הסבתא, שלה השפעה עמוקה על חיי המשפחה, בעיקר במציאות הישראלית שבה למשפחה וליחסי הדורות יש מקום מרכזי. במשפחות המטפלות בילדים קטנים, זוגות רבים נעזרים בסבתא, דבר שמעלה שאלות לגבי השפעתה של הסבתא על חלוקת התפקידים בין בני הזוג. האם עזרתה של הסבתא היא גורם המעכב את ההתמודדות עם משימות הבית וגידול הילדים באופן שוויוני, או שחלוקת התפקידים היא התמודדות זוגית שאינה מושפעת ממעורבותה?

המחקר הנוכחי בחן את הקשר שבין הסיוע שמעניקות הסבתות לבני הזוג, לבין מידת מעורבותו של האב בטיפול בילדים. השערות המחקר נגזרו מהמודלים התיאורטיים המסבירים את מעורבות האבות בטיפול בילדים ובעבודות הבית. לפי מודל המשאבים היחסיים, תרומת הסבתא יכולה להיתפס כמשאב שאיתו מגיע כל אחד מבני הזוג. ממודל זה נגזרה ההשערה שעזרת אם-האב תהיה קשורה במעורבות נמוכה יותר של האב בטיפול בילדים, בעוד שעזרת אם-האם תהיה קשורה ברמת מעורבות נמוכה יותר של האם בטיפול בילדים. לחילופין, מהמודל המבני (צורך/היענות) נגזרה ההשערה שמעורבות מצד הסבתא תפחית את הצורך במעורבות האב או האם, ללא תלות בטיב הקשר המשפחתי (בין אם היא אם-האב או אם-האם). בנוסף להשערות אלה, נבחנו גם הגורמים הקובעים מעורבות סבתות, והשלכות המעורבות לשביעות רצונם של בני הזוג.

המחקר נערך בשיטה כמותית באמצעות שאלון למילוי עצמי. 104 נבדקים (52 זוגות) נשואים עם ילדים השתתפו במחקר. הנבדקים השיבו על השאלון שמדד שביעות רצון מהנישואים, מעורבות האב והאם בטיפול בילד, עמדות כלפי מגדר, משתנים סוציו-דמוגרפיים, מעורבות סבתות במדדי זמן ובמטלות הבית, ושביעות רצון מעזרת הסבתות.

ממצאי המחקר סיפקו תמיכה למודל המבני והראו, כי ככל שהסתבות מעורבות יותר, כך פוחתת מעורבות האב בטיפול בילדים (אך לא מעורבות האם). הממצאים לגבי הגורמים הקובעים את מעורבות הסבתות תאמו למודל המבני באופן חלקי. הממצאים העידו, כי הסיוע מצד אם-האב מושפע מהמרחק הגיאוגרפי ומשעות עבודת האב. עם זאת, אם-האב מסייעת יותר ככל שהילדים מעטים ובוגרים יותר, ממצא שעומד בניגוד למודל זה. לבסוף, הממצאים לגבי השלכות מעורבות הסבתות לשביעות רצון ההורים תמכו באופן חלקי בהשערות שנגזרו ממודל מערכות משפחה: בעוד ששביעות רצון האם מהנישואים עלתה עולה ככל שהסתבות היו מעורבות יותר, שביעות רצון האב דווקא פחתה. ממצאים אלה שופכים אור על תפקידן של הסבתות בחלוקת התפקידים שבין בני הזוג, ועל הדינמיקות המורכבות שקובעות את המידה שבה הסבתות מסייעות בטיפול בנכדים.